

structure are revealed. Its structure presents an interconnection of five components: goal-oriented, motivational, semantic, operational and activity-related, as well as result-controlling one. It has been determined that pedagogical management of future professionals' self-study has to be based on key principles of person-centered teaching and implemented in the following directions: forming motivation to organize and carry out self-study; creation of favorable and comfortable environment for achievement goals of self-study; provision of opportunities to achieve success, to satisfy cognitive needs and needs for self-fulfillment; use of such methods of self-study management that ensure a high level of efficiency of this process; reliance on students' experience, knowledge, and skills; control of self-study results. It has been shown that the use of game technologies stipulates motivation to self-study, skills of its organization and implementation, ensures efficient control of its results. Multimedia technologies as a means of future professionals' self-study management contribute to students' motivation, activation of their independent cognitive activity, ensure mastering skills of analysis, comparison, classification, generalization, abstraction, concretization, systematization, highlighting of the most important information, synthesis, determination of cause-and-effect relationships, perception, documentation and memorizing of information. Use of project technologies allows to combine theory and practice, studying and real life; it stipulates the development of cognitive, creative, communicative and research skills of future professionals as well as positive motives of self-study, the ability to construct their knowledge independently, to be able to work with informational resources, to think critically; it broadens students' worldview and develops independence as a personal quality. Further research is oriented at studying international experience of the above mentioned processes realization in higher education.

Keywords: pedagogical management of students' self-study, innovational pedagogical technologies, personality-oriented technology, gaming technologies, multimedia and project technologies.

Подано до редакції 07.08.2015

УДК: 378.147.31

Еджисс С. Емре,
аспірант кафедри педагогіки,
Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського,
вул. Старопортофранківська, 26, м. Одеса, Україна

ВИЗНАЧЕННЯ ОСОБЛИВОСТЕЙ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНО-КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ СТУДЕНТІВ-ІНОЗЕМЦІВ У ПРОЦЕСІ ФАХОВОЇ ПІДГОТОВКИ

У статті визначено особливості формування професійно-комунікативної компетентності студентів-іноземців. Крім того, схарактеризовано особливості підготовки іноземних громадян в українських навчальних закладах. Визначено, що в основі комунікативної компетентності лежить комунікативний підхід (комунікативна діяльність); окреслено основні завдання організації навчання іноземних студентів, етапи навчання студентів, шляхи адаптації у новому соціальному, культурному, побутовому середовищі.

Ключові слова: професійно-комунікативна компетентність, особливості формування професійно-комунікативної компетентності, педагогічні умови професійно-комунікативної компетентності студентів-іноземців у ВНЗ, студенти-іноземці, комунікативний підхід.

Постановка проблеми. Відповідно до Державного стандарту загальної початкової освіти, комунікативна компетентність представляє собою здатність особистості застосовувати у конкретному спілкуванні знання мови, способи взаємодії з навколишніми і віддаленими людьми та подіями, навички роботи у групі, володіння різними соціальними ролями [2]. Значна кількість студентів приїздить на навчання у ВНЗ України в основному з Китаю, Туреччини, Туркменістану, рідше – Білорусії, Тунісу, В'єтнаму. Актуальність дослідження зумовлена розширенням міжнародного співробітництва України з різними країнами. Це зумовлено також законом України «Про вищу

освіту», в якому вказується на важливість і необхідність сприяння країни у міжнародному співробітництві, саме тому означена тема набуває особливого значення [3]. На сучасному етапі розвитку суспільства виникає потреба пошуку шляхів навчання ефективного спілкування студентів-іноземців, що пов'язано з формуванням комунікативної компетентності майбутніх спеціалістів. Все це спрямовано на підвищення якості випускників ВНЗ України та їх конкурентоспроможності у світовому освітньому просторі.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Комунікативну компетентність вивчають такі вчені С. Александрова, О. Аршавська, О. Беляєв,

М. Васильєва, М. Васьуленко, Л. Виготський, Н. Волкова, М. Вятбтнев, Н. Гез, А. Годлевська, Є. Голобородько, М. Жинкін, Д. Ізаренков, І. Зимня, В. Кан-Калик, А. Капська, Ю. Караулов, Р. Козьяков, М. Коць, Т. Ладиженська, Л. Мацько, Н. Пашківська, М. Пентилюк, В. Півторацька, В. Підгурська, Г. Рурік, С. Савіньон, Л. Савенкова, Г. Сагач, О. Скворцова, О. Яковлева та ін.). Підготовка студентів-іноземців у вищих навчальних закладах висвітлена у наукових працях О. Адаменко, Л. Асоян, О. Білоус, Н. Булгакової, С. Варави, О. Віхрової, Т. Грицик, В. Груцяк, Н. Зінонос, Т. Дементьєва, О. Карупу, Я. Кміта, В. Коломієць, Ю. Максименко, А. Міланової, В. Ніколаєнко, Т. Олешко, О. Палки, В. Пахненко, М. Разорьонової, Л. Рибаченко, Є. Степанова, Т. Тарасова, О. Тетьяченко, І. Христенко, Т. Царєградська та ін.

Мета статті: визначити особливості формування професійно-комунікативної компетентності студентів-іноземців у ВНЗ.

Виклад основного матеріалу. Так, педагогічне спілкування – це система дій учасників навчального процесу на різних етапах діяльності з метою вирішення педагогічних завдань. Оптимальним є спілкування у процесі навчально-виховної роботи, яке створює найбільш сприятливі умови для розвитку позитивної мотивації у навчальній діяльності, для соціально-психологічного розвитку школяра, забезпечує сприятливий емоційний клімат у всіх сферах діяльності, ефективне керівництво соціально-психологічними процесами в учнівському колективі та дає змогу максимально використовувати особистісні якості дитини. Професійне педагогічне спілкування – це вид професійної діяльності, суб'єкт-суб'єктна взаємодія, спрямована на вирішення педагогічних завдань. Педагог у процесі спілкування, під час комунікативної інтеракції з учнями не тільки взаємодіє з вихованцем, він ще аналізує, спостерігає, приймає рішення, коригує тощо. Оскільки спілкування є діяльністю, необхідно виділити такі характерні ознаки: наявність конкретної мети; мотивація до спілкування; результативність спілкування; рефлексивність, емоційність, нормативність.

Так, комунікативна компетентність залежить від комунікативної культури, яка є об'єктом людського спілкування, а останнє є об'єктом комунікативної компетентності. Вважаємо комунікативну культуру складовою (компонентом) професійної та педагогічної культури вчителя, тому ототожнюємо її з професійним і педагогічним спілкуванням. Педагогічна культура є похідним від феномену «культура». За своїм змістом і формами вона представляє самостійний напрям у розвитку практичної людської діяльності, що виконує в загальному контексті культури функцію збереження людського досвіду у створенні предметів культури у всьому їх різноманітті. Педагогічна культура – це сукупність штучних за природою, людських за походженням, соціальних за призначенням, різноманітних за формою і способом здійснення,

об'єктивованих в особистості самої людини практик навчання і виховання, у яких відтворено спосіб наслідування і збереження людського досвіду з виготовлення, використання та оцінювання в умовах соціальної взаємодії предметів культури [4].

Виділяють також певні умовні категорії спілкування: діяльність, взаємодію, взаємостосунки, суспільні стосунки, взаємооцінку.

Так, в основі професійно-комунікативної компетентності лежить професійно-практична діяльність, яка полягає в прагненні до спілкування, володінні мовленням, нормами сучасної мови, вербальними і невербальними засобами спілкування, вмінні переконувати в процесі професійної діяльності тощо. Це здатність встановлювати та підтримувати контакт з іншими. До складу професійно-комунікативної компетентності відносять сукупність знань, умінь і навичок, які необхідні для опанування певною професією, а також забезпечують ефективне спілкування.

Так, метою навчання є набуття комунікативної компетентності шляхом засвоєння доступного і необхідного обсягу знань із мови навчання, опанування всіх видів мовленнєвої діяльності та набуття певного соціального досвіду. Для досягнення цієї мети вкрай важливими завданнями є формування мотивації вивчення мови, вивчення всіх видів мовленнєвої діяльності (слухання, говоріння, читання і письма), формування комунікативних умінь, соціально-культурний розвиток особистості, формування вміння вчитися.

Виокремлюють такі складові комунікативної компетентності: зорієнтованість у різноманітних ситуаціях спілкування, яка заснована на знаннях і життєвому досвіді індивіда; спроможність ефективно взаємодіяти з оточенням завдяки розумінню себе й інших за постійної видозміни психічних станів, міжособистісних відносин і умов соціального середовища; адекватна орієнтація людини в самій собі – власному психологічному потенціалі, потенціалі партнера, у ситуації; готовність і вміння йти на контакт з людьми; внутрішні засоби регуляції комунікативних дій; знання, вміння і навички конструктивного спілкування; внутрішні ресурси, необхідні для побудови ефективної комунікативної дії у визначеному колі ситуацій міжособистісної взаємодії.

Таким чином, комунікативна компетентність постає як структурний феномен, що містить складові цінності, мотиви, установки, соціально-психологічні стереотипи, знання, вміння, навички. Комунікативна компетентність педагога, майстерність психологічного спілкування є необхідним інструментом гуманізації освіти. Високих результатів в своїй діяльності може досягти лише той педагог, який вміє налагодити стосунки з вихованцями, батьками, якому притаманні вміння зрозуміти своїх партнерів, спрямувати процес спілкування на досягнення педагогічних завдань.

В основі комунікативної компетентності студентів-іноземців лежить комунікативний підхід (комунікативна діяльність). Вважаємо, що основним завданням

студентів-іноземців має стати розуміння і вивчення основних аспектів комунікації, співвідношення мовних одиниць. Отже, студенти повинні реалізувати мовленнєві взаємодії в умовах конкретних комунікативних актів спілкування. Важливу роль у цьому процесі відіграє діалогічне мовлення, адже ця діяльність є проявом комунікативної (мовленнєвої) активності. З метою формування професійно-комунікативної компетентності студентів-іноземців слід застосовувати ефективну систему навчання і контролю, що забезпечить у майбутньому їх конкурентоздатність на ринку праці, академічну мобільність тощо. Важливими завданнями, які повинні реалізуватися у процесі навчання, мають стати наступні: комунікативна спрямованість на практичній основі: реалізація таких видів мовленнєвої діяльності, як аудіювання, читання, письмо, говоріння (вираження власних думок – усне і писемне мовлення), а також розуміння думок оточуючих. Тобто завдання мають бути спрямовані на формування професійно-комунікативної компетентності шляхом формування умінь активного професійно-мовленнєвого спілкування. Тобто задача викладача – сформулювати в іноземного студента комунікативну компетенцію з метою участі в комунікативних ситуаціях певної сфери діяльності. Але важливим фактором є те, що умови спілкування мають наслідувати модулі професійного спілкування в майбутньому.

Отже, за умови складності соціальної адаптації та відсутності мовних навичок спілкування, а також необхідності формування професійно-комунікативної компетентності ВНЗ, необхідно забезпечити для реалізації цих завдань певні умови, а саме: створити ефективні методики формування комунікативної компетентності, відповідно до якої розробити програми спецкурсів, спецпрактикум, які включатимуть завдання, вправи, тренінги, спрямовані на реалізацію вказаної мети. Також, на нашу думку, слід створити комп'ютерне забезпечення навчального процесу. Крім того, під час формування професійно-комунікативної компетентності слід враховувати й інші фактори: складність адаптації у новому середовищі, адже кожен студент-іноземець є представником культур свого народу, її особливостей, традицій, звичаїв, стереотипів, форми поведінки тощо; мають певні психофізіологічні особливості. Для успішної адаптації студентів-іноземців у новому соціальному, культурному, побутовому середовищі необхідно надавати їм допомогу: робота з ними соціальних педагогів, кураторів груп та спеціалістів міжнародних відділів, відділень по роботі з іноземцями. Проблеми психологічної адаптації студентів-іноземців присвячені праці вчених: О. Борисенко, О. Горлова, Д. Кича, Г. Оникович, Н. Сигал, Н. Смирнова, Л. Тимофєєва, Л. Рибальченко, Ю. Швалб, Н. Шевченко та ін.

Важливо зазначити, що питання адаптації пов'язані з проблемами комунікації, мовленнєвої діяльності, адже будь-яка соціальна поведінка залежить від комунікативної діяльності, що лежить в основі комунікативної компетентності. Тому можемо зроби-

ти висновок, що чим скоріше пройде соціальна, мовна та культурна адаптація студента-іноземця, тим краще він буде підготовлений до формування комунікативної компетентності, зокрема, професійної. Першим важливим етапом для іноземних студентів є навчання на підготовчому факультеті, основною метою якого є мовна підготовка – формування мовної компетенції. Вважаємо цей етап найскладнішим, тому викладач має використовувати ефективні форми, методи й прийоми навчання, адже важливо, щоб студенти швидко орієнтувалися і включалися в процес комунікації. Слід зазначити, що професійно-комунікативна компетентність – це не тільки сукупність знань, умінь і навичок у процесі навчання, а також наявність позитивної мотивації навчання. Структурними компонентами комунікативної компетентності є знання граматики і лексики, правил спілкування; вміння правильно будувати такі мовленнєві акти, як прохання, вибачення, подяка, запрошення, а також реагувати на них; доречно вживати мовленнєві засоби. Отже, з вищесказаного можна робити висновок, що професійно-комунікативна компетентність – це діяльність особистості, спрямована на застосування в конкретному спілкуванні знання мови, способів взаємодії з оточуючими, навичок роботи у групі, володіння різними соціальними ролями. Основними її компонентами є мовна, мовленнєва й соціальна компетенції.

Крім того, важливим є вивчення психічних та індивідуальних особливостей підготовки іноземних громадян, управління навчально-виховним процесом; посилення особистісно зорієнтованої діяльності викладачів, спрямованої на активізацію пізнавальної діяльності, формування особистих якостей студента, професійно-комунікативної компетентності. Робота викладачів має бути спрямована на розширення словникового запасу іноземних студентів, подолання мовленнєвого бар'єрів в спілкуванні викладача та вихованця, що пов'язані з відмінностями в конструкції побудови речень і запитань, а також складнощами у вимові деяких слів та термінів, у сприйманні навчального матеріалу на слух; прискорення темпу навчання тощо. Так, підсумковою метою навчання є формування певного рівня комунікативної компетенції студентів з урахуванням співвідношення між тривалістю етапу навчання, поетапними цілями і мовними засобами їх вираження. Для цього необхідно визначити кількість етапів навчання, їх тривалість, вимоги до основних видів мовленнєвої діяльності в межах етапу під час навчання [1]. Всі перераховані умови спрямовані на вдосконалення структури й організації процесу навчання, а також врахування індивідуальних особливостей студентів. Особливістю організації навчання іноземних студентів є максимальне використання наочності, яка сприяє кращому засвоєнню навчального матеріалу, активізує навчально-пізнавальну діяльність іноземних студентів.

Висновки та перспективи подальших розробок. Отже, врахування педагогічних умов формуван-

ня професійно-комунікативної компетентності студентів-іноземців, безперечно, позитивно вплине на навчання. Перспективи подальших досліджень вбачаємо

у визначенні стану сформованості професійно-комунікативної компетентності студентів-іноземців.

ЛІТЕРАТУРА

1. Александрова С. А. Професійно-комунікативна компетентність: Тексти лекцій (для студентів 5 курсу всіх форм навчання напряму підготовки «Туризм», спеціальностей 7.050401 – «Туризм», 7.050402 – «Готельне господарство») / С. А. Александрова : Харків, ХНАМГ. – 2008. – 40 с.

2. Державний стандарт початкової загальної освіти [Електронний ресурс]. – Режим доступу до документу: <http://www.mon.gov.ua>.

3. Закон України «Про вищу освіту» [Електронний ресурс]. – Режим доступу до документу:

<http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1556-18>.

4. Пальшкова І. О. Формування професійно-педагогічної культури майбутнього вчителя початкової школи: практико-орієнтований підхід : автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня д-ра пед. наук : спец. 13.00.04 «Теорія і методика професійної освіти» / І. О. Пальшкова; Південноукр. держ. пед. ун-т ім. К. Д. Ушинського. – Одеса, 2009. – 45 с.

REFERENCES

1. Aleksandrova, S. A. (2008). *Profesiino-komunikatyvna kompetentnist: Teksty leksiy (dlia studentiv 5 kursu vsikh form navchannya napryamu pidhotovky «Turyzm», spetsialnostei 7.050401 – «Turyzm», 7.050402 – «Hotelne hospodarstvo») [Professionally-communicative competence: Texts of lectures (for 5th years students of all forms of education of specialty "Tourism" specialties 7.050401 "Tourism", 7.050402 – "Hospitality")]*. Kharkiv, KhNAMH [in Ukrainian].

2. *Derzhavnyi standart pochatkovoї zahalnoi osvity [State standard of primary education]*. Retrieved from: <http://www.mon.gov.ua> [in Ukrainian].

3. *Zakon Ukrayiny «Pro vyshchu osvitu» [The law of Ukraine "On higher education"]*. Retrieved from: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1556-18> [in Ukrainian].

4. Palshkova, I. O. (2009). *Formuvannia profesiino-pedahohichnoi kultury maibutnioho vchytelia pochatkovoї shkoly: praktyko-orientovanyi pidkhid [Formation of professional and pedagogical culture of future primary teachers: practice-oriented approach]. Extended abstract of Candidate's thesis*. Odesa [in Ukrainian].

Еджиев С. Эмре,

аспирант кафедры педагогики,

Южноукраинский национальный педагогический университет имени К. Д. Ушинского, ул. Старопортофранковская, 26, г. Одесса, Украина

ОПРЕДЕЛЕНИЕ СФОРМИРОВАННОСТИ ПРОФЕССИОНАЛЬНО-КОМУНИКАТИВНОЙ КОМПЕТЕНТНОСТИ СТУДЕНТОВ-ИНОСТРАНЦЕВ В ПРОЦЕССЕ ПРОФЕССИОНАЛЬНОЙ ПОДГОТОВКИ

В статье определены особенности формирования профессионально-коммуникативной компетентности студентов-иностранцев. Кроме того, охарактеризованы особенности подготовки иностранных граждан в украинских учебных заведениях. Определено, что в основе коммуникативной компетентности лежит коммуникативный подход (коммуникативная деятельность); обозначены основные задачи организации обучения иностранных студентов, этапы обучения студентов, пути адаптации в новой социальной, культурной, бытовой среде. Коммуникативная компетентность зависит от коммуникативной культуры, которая является объектом человеческого общения, а последнее является объектом коммуникативной компетентности. Считаем коммуникативную культуру составляющей (компонентом) профессиональной и педагогической культуры учителя, поэтому отождествляем ее с профессиональным и педагогическим общением. Педагогическая культура является производным от феномена «культура». По своему содержанию и формам она представляет самостоятельное направление в развитии практической человеческой деятельности, выполняет в общем контексте культуры функцию сохранения человеческого опыта в создании предметов культуры во всем их разнообразии. Важными педагогическими условиями формирования профессионально-коммуникативной компетентности студентов-иностранцев являются следующие: соответствие содержания учебного материала к познавательным возможностям студентов-иностранцев; систематическая мотивация слушателей к основательному овладению предметом; направленность форм и методов обучения на поэтапное овладение студентами-иностранцами материалом; подготовка преподавателей для работы со студентами-иностранцами; создание комфортной лингводидактической среды; обеспечение пре-

емственности в обучении; использование межпредметных связей в процессе формирования профессионально-коммуникативной компетентности; организация активной профессионально-ориентированной коммуникативно-речевой деятельности студентов по формированию профессионально-коммуникативной компетентности; создание у студентов положительной мотивации. Работа преподавателей должна быть направлена на расширение словарного запаса иностранных студентов, преодоление речевого барьера в общении преподавателя и студента, ускорение темпа обучения. Так, итоговой целью обучения является формирование определенного уровня коммуникативной компетенции студентов с учетом соотношения между продолжительностью этапа обучения, поэтапными целями и языковыми средствами их выражения. Для этого необходимо определить количество этапов обучения, их продолжительность, требования к основным видам речевой деятельности в рамках данного этапа во время обучения.

Ключевые слова: профессионально-коммуникативная компетентность, особенности формирования профессионально-коммуникативной компетентности, педагогические условия профессионально-коммуникативной компетентности студентов-иностранцев в ВУЗах, студенты-иностранцы, коммуникативный подход.

Egis S. Emre,
postgraduate student, Department of Pedagogy
South Ukrainian National Pedagogical University named after K. D. Ushynsky,
26, Staroportofrankivska Str., Odesa, Ukraine

DETERMINING MATURITY OF FOREIGN STUDENTS' PROFESSIONAL COMMUNICATIVE COMPETENCE IN PROFESSIONAL TRAINING

Peculiarities of determining the level of development of foreign students' professional communicative competence are revealed in the article. Besides, features of teaching foreign citizens at Ukrainian higher educational institutions are described. It has been determined that the basis of communicative competence is a communicative approach (communicative activity). Communicative competence depends on the level of communication culture, which is the subject of human intercourse and interaction, and the latter is the subject of communicative competence. Communication culture is considered as a component of professional and pedagogical culture of a teacher, so it is identified with professional and pedagogical communication. Pedagogical culture is derived from the phenomenon of "culture". In its contents and forms it represents an independent direction in the development of practical human activity, performs the function of preserving human experience in the creation of cultural subjects in all their diversity. Important pedagogical conditions of forming professional communicative competence of foreign students are the following: accordance of educational material content to students' educational opportunities; systematic motivation of students to a master a subject; orientation of forms and methods of teaching at the gradual mastery of educational material by foreign students; preparing teachers to work with students-foreigners; creating comfortable linguodidactic environment, providing continuity in learning; the use of intersubject relations in the process of forming professional communicative competence; the organization of professionally oriented communicative activity of students aimed at the formation of professional and communicative competence; creating students' positive motivation. The work of teachers should be focused on foreign students' vocabulary expansion, overcoming speech barriers in interaction between a teacher and a student, which is associated with differences in building affirmative and interrogative sentences, in pronunciation, auditory perception, etc. The final aim of education is the formation of a certain level of foreign students' communicative competence. In order to achieve this purpose it is necessary to determine a number of stages of teaching, their duration, the requirements and the main types of speech activity within a certain stage of students' training.

Keywords: professional communicative competence, peculiarities of forming professional-communicative competence, pedagogical conditions of professionally communicative competence of foreign students at universities, foreign students, communicative approach.

Подано до редакції 21.08.2015
